

Kulttuuri

Elämää kahden maan välillä

Moni virolaislapsi pettyy ensimmäisenä koulupäivänä Suomessa – Kahden maan välillä eläminen hajottaa perheitä ja näyttää eriarvoisuuden, kertoo näyttely

Sarjakuvanäyttely kertoo virolaisperheiden elämästä kahden maan välissä. Koneen säätöön rahoittamassa hankkeessa ylijaraisen perhe-elämän kommenteerit muuttuvat tutkimukseen perustuvaksi taiteeksi.

Virolainen kuvataiteilija Martin Rattas on sarjakuvastrippien piirtämisen lisäksi tuottanut niistä tabloid-mallisen lehden ja maalannut kaksi hankkeen teemoihin pohjautuvaa muraalia Pärnun ja Jõgevan kaupunkiin. Suuritoninen projekti oli Rattasin ensikosketus sarjakuvaan. (KUVA: Marko Mumm)

[Alma Onali](#)

Julkaistu: 30.10. 2:00

TALLINNA

Ensimmäinen koulupäivä Virossa on erityinen juhla koko perheelle. Lapset tälläytyvät parhaisiinsa, opettajalle viedään kukkia ja torvet soivat.

Siksi ensimmäinen koulupäivä Suomessa on ollut joillekin virolaisperheille ikävä yllätys. Juhlallisuudesta ei ole tietoaakaan, kun lapset jätetään verkkareissa ja croceissa koulun pihaan. Kukkaset kourassa tepastelevat sliipatut virolaislapset erottuvat joukosta.

Pettymystä on paikattu kotona perunasalaatilla ja hienolla kakulla. Suomessa asumisessa on paljon hyviä puolia, mutta jotain oppia voisi Virostakin ottaa, perheet tuumaavat.

Tämä, ja monta muuta havaintoa virolaisperheiden elämästä kahden maan välissä on muutettu sarjakuvanäyttelyksi *Tapahtuipa silloin, kun menimme Suomeen*. Näyttely on nyt nähtävillä Miehityksen ja vapauden museon Vabamun tiloissa Tallinnassa.

Näyttely perustuu Itä-Suomen yliopiston koordinoimaan, tiedettä ja taidetta yhdistävään Eriarvoisuus liikkeessä: Ylirajaiset perheet Suomessa ja Virossa -hankkeeseen.

Virolaiset ovat Suomen suurin maahanmuuttajaryhmä, ja lisäksi Suomeen pendelöi viikoittain kymmeniä tuhansia virolaisia. Silti he ovat melko näkymätön vähemmistö Suomessa.

Siksi tutkijat [Laura Assmuth](#), [Pihla Siim](#) ja [Keiu Telve](#) ovat haastatelleet lapsia, vanhempia ja isovanhempia heidän kokemuksistaan Suomeen muuttamisesta ja Viroon jäämisestä.

Sarjakuvat ovat fiktiivisiä yhdistelmiä haastatteluissa esiin tulleista ilmiöistä. Ne kertovat arjesta, paljastavat yksityiskohtia ja purkavat stereotyyppioita.

Esimerkiksi pendelöiviä virolaismiehiä epäillään joskus kaksoiselämän viettäviksi. Miten olisi aikaa bailaamiseen ja syrjähyppyihin Suomessa, kun työpäivät ovat 13-tuntisia ja iltaisin on aivan poikki, virolaismiesten kertomuksissa ihmetellään.

Ruokaan ja syömiseen liittyy paljon tunteita. Virolaiseen maitoon tottuneet lapset karsastavat suomalaista rasvatonta maitoa, ja läskitön liha maistuu pahvilta. Maukasta ruokaa tuodaan kärrykaupalla Virosta.

Näyttelyn avajaisissa Tallinnassa esiintyi nuoria, joilla on kokemusta kahden maan välillä asumisesta. Yksi heistä on 16-vuotias [Katriina Forssten](#). Hän oli kuusivuotias, kun hänen perheensä muutti Lahdesta Tallinnaan.

”Muistan olleeni lapsena innostunut muutosta. Tykkäsin kaupungista, rakennuksista ja kulttuurista. Sokkina tuli se, että virolaiset eivät hymyile tai jutustele, heihin oli vähän vaikea tutustua”, Forssten sanoo.

Virossa peruskoulun käynyt Katriina Forssten on sitä mieltä, että ennakkoluulot kahden maan välissä asumisesta ovat usein harhaanjohtavia. ”Minullekin on sanottu, että on varmaan ihan kauheaa asua eri maassa. Mielestäni siinä on enemmän positiivista kuin negatiivista”, Forssten sanoo. (KUVA: Liisa Takala)

Perheelle kävi perinteisesti. Alkuperäinen ajatus oli lähteä vain pariiksi vuodeksi töihin. Kuluikin kymmenen vuotta, joiden aikana Forssten kävi peruskoulun Tallinnan suomalaisessa koulussa.

Tänä syksynä hän muutti takaisin Suomeen, koska hän halusi suomalaiseen lukioon. Suomi tuntuu rennommalta maalta verrattuna kilpailuhenkiseen Viroon.

”Kävin Viron eliittilukioiden pääsykokeissa, enkä tykännyt siitä ilmapiiristä. Tuntui, että koulut välittävät enemmän omasta maineestaan kuin oppilaista.”

Sattumalta Forsstenin isä sai samalla töitä Helsingistä. Nyt Forssten ja isä asuvat Helsingissä, äiti asuu Tallinnassa. Forssten käy Virossa lähes viikottain kylässä. Pendelöintiin tottuu, Forssten sanoo. Onhan Tallinna kuitenkin lähempänä kuin vaikka Pohjois-Suomi.

Sarjakuvissa ilmeikkäät hahmot puurtavat, juoksevat laivaan ja kohtaavat rakkaitaan. Kuvataiteilija [Martin Rattasin](#) mielestä monet tarinat olivat surullisia tai niissä oli alakuloinen vivahde, mutta hän halusi silti kuviin lämpöä ja huumoria.

Rattas ei ollut aiemmin piirtänyt sarjakuvaa. Tutkija Telve bongasi Rattasin katutaidefestivaaleilta ja pyysi häntä mukaan projektiin.

Projekti oli opettavainen kaikille. Tieteen tuomisesta laajemman yleisön pariin taiteen keinoin puhutaan paljon, mutta käytännön toteutuksista vähemmän, Siim sanoo.

”Olin siinä mielessä naiivi, että ajattelin vain antavani haastattelusitaatit Martinille, ja hän sitten päässään kehittäisi niistä sarjakuvat”, Siim kertoo.

Todellisuudessa ryhmä hahmotteli sarjakuvia tapaamisten ja Skypen kautta lähes kaksi vuotta. Sitten seurasi intensiivinen piirustusjakso. Sarjakuvanäyttelyn ja -lehden lisäksi Rattas on maalannut aiheista kaksi muraalia Viroon.

Rattasin oma suhde Suomeen on jäänyt etäiseksi. Hänellä ei asu siellä sukulaisia. Ensimmäisen kerran Rattas matkusti Suomeen, kun hän meni katsomaan Iron Maidenia Olympiastadionille.

Kahden maan välillä olevien perheiden kokemuksiin uppoutumisen jälkeen Rattasilla on mielipide siitä, miten perheiden kannattaisi elää: samassa paikassa yhdessä toistensa kanssa.

Hankkeen käsittelemä eriarvoisuuden teema ilmenee monin eri tavoin sekä Virossa että Suomessa. Viron sisällä eriarvoisuus näkyy siinä, että kaikilla ei ole mahdollisuutta jäädä Viroon töihin.

”Virossa ajatellaan helposti, että Suomeen lähdetään helpomman elämän perässä. Sen sijaan pitäisi kysyä, kenellä on mahdollisuus jäädä”, Siim kertoo.

Suomalaisen palkan tuomaan korkeampaan elintasoon tottuu helposti. Pendelöinnillä saaduilla tuloilla rakennetaan Viroon talo, ostetaan auto ja remontoidaan paikkoja. Aina tulee uusia rahareikiä, ja väliaikaiseksi suunniteltu ratkaisu muuttuu helposti pysyväksi. Se vie monet miehet pois perheen luota pitkiksi ajoiksi, sillä miehet muodostavat yli 80 prosenttia pendelöivistä virolaisista Suomessa.

Virolaiset lääkärit taas voivat tulla vaikka viikoksi kuukaudessa Suomeen töihin, ja olla sitten kolme viikkoa Virossa perheen kanssa. Pendelöinnin vaikutukset perhearkeen vaihtelevat siis luokan mukaan.

Suomessa virolaiset mielletään maahanmuuttajahierarkian yläpäähän, mutta heihin suhtaudutaan myös alentavasti.

Sitten on vielä virolaisten rasismi muita Suomen maahanmuuttajaryhmiä kohtaan, jota Siimin mukaan esiintyy. Siitä kertoo sarjakuva, jossa virolaispoika kiroaa pallonsa varastaneita maahanmuuttajalapsia. Siihen pojan äiti sanoo, että he ovat itsekin maahanmuuttajia. Lapsi ihmettelee, eivätkö Suomi ja Viro ole sukulaisia.

Pääkaupunkiseudulla asuvat virolaiset katsovat olevansa osa suomalaista yhteiskuntaa, mutta suomalaisiksi he eivät itseään tunne, tuore tutkimus paljastaa.

Siim arvelee sen johtuvan Viron läheisyydestä. Tarvetta ei ole, kun ”oikea koti” on laivamatkan päässä. Pendelöivät ja väliaikaisesti Suomeen muuttavat virolaiset haastavat vallalla olevan puhutavan maahanmuutosta ja kotoutumisesta, Siim sanoo.

Katriina Forssten vahvistaa oletuksen. Ei hänkään tunne itseään virolaiseksi, vaikka on kasvanut siellä.

”Toisessa maassa on kaverit ja koulu, toisessa taas juuret ja sukulaiset. Koen, että minulla on kaksi kotimaata, vaikka tunnen itseni ihan kokonaan suomalaiseksi”, Forssten sanoo.

Toisaalta Forssten sanoo, että häneen on tarttunut virolaisia tapoja, kuten taikauskoisuus. Virossa koputellaan paljon puuta.

Katriina Forssten opiskelee Sibelius-lukion tanssilinjalla. Suomalainen koulujärjestelmä tuntuu rennommalta kuin virolainen, Forssten sanoo. (KUVA: Liisa Takala)

Lasten haastatteleminen Suomeen muuttamisen herättämistä tuntemuksista ei aina ollut helppoa, sillä lapset elävät niin vahvasti nykyhetkessä, Siim kertoo. Ikävistä tapahtumista, kuten kiusaamisesta, lapset eivät myöskään mielellään kertoneet. Lapset myös sekoittavat luonnostaan taruja ja tosiasioita.

Siksi Siim ja Telve kokeilivat saduttamista metodina. Lapset saivat keksiä tarinoita lapsista, jotka muuttavat Virossa Suomeen. He saivat myös piirtää kuvia satujen aiheista.

Lasten tarinoista ja piirustuksista koottu vironkielinen kirja *Minu kaks kodumaata* ilmestyy tänä vuonna. Kirjan avulla

ulkomaille lähtöä suunnittelevat virolaisperheet voivat ottaa muuttamiseen liittyviä asioita puheeksi lasten kanssa.

Lasten keksimissä saduissa tunteiden kirjo tulee laajasti esille. Saduissa lapset kertovat henkilökohtaisia haastatteluja avoimemmin kaipuusta, peloista, mutta myös ystävistä ja tulevaisuuden haaveista.

Saduissa arkirealismi törmää fantasiaan. Suomessa perhettä odottaa kultainen talo, ja Tallinnaan lennetään omalla lentokoneella. Kahden noin kolmasluokkalaisen pojan sadussa Suomi räjähtää, ja perheen täytyy muuttaa takaisin Viroon. Suomesta jäljelle jää vain Turku.

Tunteet Suomea kohtaan ovat ristiriitaisia. Lasten kertomuksissa Suomi näyttyy arjen ja talven tyyssijana, missä wifi on kallis ja palkka hyvä. Suomessa on koulu ja kaverit, kun Virossa taas on ikuinen kesä, mummola ja eläimet. Siellä juodaan rasvaista maitoa suoraan tonkasta.

”Eräs lapsi piirsi Viron taivaalle kaksi aurinkoa. Toinen lapsi taas piirsi auringon ja luvun 100. Luulin, että se tarkoittaa Viron 100-vuotisjuhlaa, mutta lapsen mukaan se tarkoitti, että Virossa on sata astetta lämmintä”, Siim sanoo.

Toisaalta lapset hyväksyvät mutkattomasti kahden kodin samanaikaisen olemassaolon. Lapset saattoivat piirtää Suomen ja Viron kodit vierekkäin tai päällekkäin paperille.

Kaksi kotia voikin parhaassa tapauksessa olla enemmän kuin yksi. Forsstenin mielestä kahdessa maassa kasvaminen on ollut antoisaa. Hänen neuvonsa toiseen maahan muuttaville perheille on, että uudessa kotimaassa kannattaa elää kunnolla hetkessä, vaikka se olisikin vain väliaikaista.

”Kannattaa olla mahdollisimman avoin ihmisille, tavoille ja kulttuurille, tutustua siihen paikkaan ja sen historiaan. Sillä tavalla siitä asumisesta saa paljon irti.”

See oli siis kui Soome läksime/Tapahtuipa silloin, kun me mentiin Suomeen -sarjakuvanäyttely Miehityksen ja vapauden museo Vabamussa 11.12. asti, ti-su kello 11–18.

Yhteydenpidosta kertovassa sarjakuvassa isoisä valmistautuu hyvissä ajoin Skype-puheluun Suomessa asuvien lasten ja lastenlasten kanssa. Kiireinen lapsiperhe ei pitkäksi aikaa ehdi jäädä ruudun äärelle jutustelemaan. (KUVA: Marko Mumm)

Fakta

Eriarvioisuus liikkeessä: ylijarjaiset perheet Virossa ja Suomessa Koneen säätöön rahoittama ja Itä-Suomen yliopiston koordinoima tutkimushanke, joka yhdistää tiedettä, taidetta ja journalismia.

Nelivuotinen projekti tarkastelee Viron ja Suomen välistä muuttoliikettä ja pendelöintiä sekä niihin liittyvää eriarvoisuutta.

Sarjakuvanäyttely Tapahtuipa silloin, kun me menttiin Suomeen kiertää Virossa ja Suomessa.

Vironkielinen lastenkirja Minu kaks kodumaata perustuu Suomeen muuttaneiden virolaislasten keksimiin satuihin ja piirustuksiin.

Vuonna 2020 valmistuu Moonika Siimetsin ohjaama dokumenttielokuva ylijäisistä perheistä.